

Бердянський державний педагогічний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра дошкільної освіти
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другого (магістерського) рівня вищої освіти
(освітній рівень)

на тему: **Виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта»
Спеціальності
012 «Дошкільна освіта»

Винокурова Ганна
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник: канд. психол. н,
доцент кафедри дошкільної освіти
Донченко Ольга
(прізвище та ініціали)

Рецензент: канд. пед.н., доцент кафедри
дошкільної освіти

Семеняко Юлія
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Аналіз змісту поняття «самостійність» у психолого-педагогічній літературі.....	7
1.2. Особливості виховання самостійності дітей дошкільного віку.....	13
1.3. Гра як засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку.....	18
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	36
2.1 Методи та організація стану вихованості самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.....	36
2.2. Аналіз виховної роботи з формуванням самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.....	40
2.3. Планування роботи з батьками щодо формування самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.....	48
Висновки до розділу 2.....	52
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Питання розвитку самостійності в дітей віком вважається однією з найважливіших, оскільки самостійність – істотна якість, необхідна майбутньої діяльності дитини.

Відповідальна та серйозна робота кожного педагога – це організація самостійної діяльності дитини. Це завдання постає перед кожним вихователем серед завдань першочергового значення. Зацікавленість до досліджуваного питання формується і нині, гуманістичними питаннями найглибшого виявлення індивідуальності дозріваючої особистості, її творчого потенціалу. Життя в усіх її проявах стає все складнішим і різноманітнішим, від людини вимагається творчий підхід до вирішення великих і невеликих завдань, вміння незалежно встановлювати і вирішувати нові проблеми.

Проблему розвитку самостійної, творчої особистості слід вирішувати вже з взаємодії з дошкільнятами. Дослідження психологів підтверджують, що в даний період розкриваються сприятливі можливості для створення бази самостійності, а також творчості (А.В. Запорожець, А.Г. Ковальов, А.М. Леонтьєв, А.А. С.Л. Рубінштейн).

Інтерес до цієї проблеми визначено тим, що прагнення самостійності притаманно маленьким дітям. Це внутрішня необхідність зростаючого організму дитини, яку слід зберігати та вдосконалювати.

Своєчасне формування самостійності розширює можливості спілкування, запас пізнань, готує платформу для успішного входження у ситуацію шкільного навчання.

Вивчення проблем самостійності, ведеться у різних аспектах. Досліджуються: сутність самостійності, її природа (Г. А. Бал, П.І. Підкасистий, А.Г. Хрипкова); рівні розвитку самостійності (Б.Д.Ельконін); структура та співвідношення компонентів самостійності (Ю.Н. Дмитрієва, Г.М. Годіна, Т.Г. Гуськова); значення та роль самостійності як фактора

адаптації до дошкільної освітньої установи (Т.Н. Філютіна); взаємозв'язок самостійності з різними психічними процесами (Т.І. Горбатенко, Д.В. Ольшанський, Н.А. Циркун).

Сукупний аналіз досліджень згідно з цією проблемою дає можливість відзначити ряд ступенів у становленні самостійності, а також дозволяє виділити характерні риси прояву самостійності дітьми в кількох видах діяльності та на різних вікових етапах.

Початкові прояви самостійності розглядаються педагогами та психологами (Б.Г. Ананьєв, Н.М. Аксаріна, Р.С. Буре, С.М. Кривіна, М. Савченко, М.І. Лісіна та ін.) у молодшому дошкільному віці, який на думку О.М. Леонтьєва вважається періодом «первісного фактичного складання особистості».

Подальше формування самостійності у дошкільному віці пов'язані з освоєнням дитиною різних видів діяльності – (ігровий, навчальної, трудовий), у яких знаходить можливість висловлювати власну позицію суб'єкта.

Самостійність дітей відбувається з елементами творчості при наполегливому збільшенні значущості ролі дитячої свідомості, самооцінки та самоконтролю у здійсненні діяльності.

На формування різних компонентів самостійності виявляє своєрідний вплив кожна діяльність. Так, гра сприяє формуванню ініціативи та активності (С.А. Марутян, Н.Я. Михайленко, Д.Б. Ельконін), у трудовій діяльності закладено позитивні можливості з метою розвитку цілеспрямованості та усвідомленості дій, завзятості у досягненні результату (В.І. Логінова, М.В. Крулехт, Д.В. Сергєєва), у результативних видах діяльності створюються незалежність дитини від дорослого, прагнення та бажання до пошуку засобів для самовираження.

Усе вище викладене визначає актуальність роботи та дозволяє сформулювати мету та завдання дослідження.

Мета дослідження: виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що сприяють формуванню самостійності у дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.

Об'єкт дослідження: процес формування самостійності дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови, що сприяють формуванню самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.

Завдання дослідження:

- розглянути зміст поняття «самостійність» у психолого-педагогічній літературі;
- виявити особливості виховання самостійності дітей дошкільного віку;
- обґрунтувати гру як засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку;
- провести експериментальне дослідження процесу виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.

Гіпотеза дослідження: формування навичок самостійності у дітей молодшого дошкільного віку у повсякденному житті буде результативним, якщо в рамках педагогічної роботи буде враховано:

- теоретичні основи формування навичок самостійності у молодших дошкільнят у повсякденному житті;
- норми сформованості навичок самостійності у молодших дошкільнят;
- ігри та вправи, що проводяться в ЗДО для формування навичок самостійності для закріплення їх з дітьми в домашніх умовах у повсякденному житті;
- рекомендації батькам щодо виховання відповідальності у молодших дошкільнят.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; емпіричні: спостереження, анкетування, бесіда., методи графічної та математичної обробки даних.

Методологічну основу дослідження становили праці А.В. Запорожця, О.Г. Ковальова, О.М. Леонтьєва, А.А. С.Л. Рубінштейна, Б.Г., Ананьєва, Н.М. Аксаріна, Р.С. Буре, С.М. Кривіної, О.М. Герасимової, М.І. Лісіна, С.А. Марутяна, Н.Я. Михайленко, Д.Б. Ельконіна.

База дослідження: Заклад дошкільної освіти №28 "Малятко" м.Бердянськ.

Теоретична значущість полягає в тому, що виділено психолого-педагогічні умови формування самостійності: впровадження активних форм та методів організації самостійної діяльності з самообслуговування; створення предметно-розвивального середовища; включення батьків до активної педагогічної діяльності.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблені матеріали дослідження (діагностичні та методичні) можна використовувати педагогам дошкільних закладів для формування навичок самостійності у дітей дошкільного віку у повсякденному житті.

Структура роботи: дана робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Унаслідок дослідження проблеми виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності ми дійшли таких висновків:

1. Аналіз психолого-педагогічної роботи показав, що проблема формування самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності є актуальною проблемою у наші дні.

У педагогічній літературі поняття «самостійність» розглядається з різних позицій. Одні схильні вважати самостійною дитину, здатну діяти своїми власними силами, яка вміє долати посильні перешкоди без звернення по допомогу до дорослих. Інші вважають, що самостійний - це той малюк, який володіє власною ініціативою, що творчо належить до навколишньої дійсності. Треті, називають самостійною дитину, яка грає, займається, гуляє окремо від дорослих, здатної у суперечці відстояти свою думку, дати власну оцінку роботі чи вчинкам однолітків, а часом і дорослих.

2. Розвиток дитячої самостійності характеризується такими показниками прояву:

Якщо дитина ініціативна, і вміє діяти згідно з власною ініціативою.

Коли дитина здатна виконувати звичні йому дії без допомоги дорослого.

Якщо дитина помічає, що так діяти необхідно, цього вимагають умови та обставини.

Якщо дитина вміє ставити мету щодо ситуації та здійснює її, то тут теж можна говорити про її самостійність.

Самостійність проявляється, коли діти надходять усвідомлено у ситуації.

Якщо дитина може контролювати свої вчинки та дії, а також результати, отримані під час діяльності.

Зі стихійною, хаотичною поведінкою самостійна ігрова діяльність дошкільника не має нічого спільного. За нею постійно стоїть керівна роль, а також вимоги дорослої людини. Дитина, змушена регулярно підкорятися

вимогам дорослих, починає виконувати орієнтування ними як зразок певних норм поведінки.

3. Гра є найбільш прийнятний для дітей вид діяльності, спосіб переробки з навколишнього світу знань та вражень. У грі наочно виражаються характерні особливості мислення та уяву дитини, її активність, емоційність, потреба у спілкуванні, що розвивається.

Гра як самостійна дитяча діяльність створюється у процесі виховання та навчання дитини, вона сприяє освоєнню досвіду людської діяльності, створює основи соціальної поведінки дитини. Ігрова діяльність має важливе значення в тому, що призначається для становлення психіки дитини, її особистості.

4. У ході дослідження було визначено, що формування самостійності у дітей дошкільного віку буде реалізовуватися більш благополучно, якщо:

- створено предметно-розвивальне середовище, яке спонукає дитину до прояву самостійності в ігровій діяльності;
- батьки виконують роль суб'єкта цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейчик О. Організація співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї з формування самостійності дітей у трудовій діяльності. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. Вип. 2. Київ, 2011. 350 с.
2. Андрющенко О. Уроки самостійності : формування навичок практичного життя за методикою М. Монтесорі / О. Андрющенко, Л. Рудень // Дошкільне виховання. 2017 № 10. С. 23–25.
3. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2. Чернівці: Букрея, 2015. 640 с.
4. Білан О. І. Навчаємо розповідати за ілюстраціями (старший дошкільний вік): Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 160 с.
5. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 264 с.
6. Білоуско Л. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку за допомогою засобів наочності (моделей). *Рідна школа*. 2002. №7. С. 45-48.
7. Богуш А. М. Дошкільна лінгводідактика: теорія и практика навчання дітей рідної мови: Підручник/за ред. А.М. Богуш.- К .: Вища школа, 2007. 542 с.
8. Богуш А. М. Комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів «Світ дитинства». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 201 с.
9. Борисова З. Мета – самовиховання : дидактичний матеріал Марії Монтесорі і сенсорний розвиток дитини. Дошкільне виховання. 1998. № 8. С. 20–21.
10. Демидова Ю. О. Будівельний матеріал як засіб пізнавального розвитку особистості дошкільника. *Вісник Глухівського національного*

педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки. 2014. № 24. С. 106-111.

11. Ельконін Д. Б. Дитяча психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. 4-те вид., стер. Видавничий центр "Академія", 2007. 384 с.

12. Захарова Н. М. Соціальна адаптація старших дошкільників засобами ігрової діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13. 00. 08 . Бердян. держ. пед. універ. 2007. 20 с.

13. Ігнатова О. І. Виховуємо самостійність. Теоретико-методичні проблеми виховання соціальної зрілості учнів шкіл-інтернатів: наук. метод. зб. К. ІПВ АПН України, 2000. С. 83-92.

14. Кадемія М. Ю., Сисоєва О. А. Інтерактивні засоби навчання: навчально-методичний посібник. Вінниця: Планер, 2010. 217с.

15. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 144 с.

16. Карнаухова Я. Б. Розвиток зв'язного мовлення методом ізографії моделювання у дітей молодшого шкільного віку з ОНР. *Логопедія*. 2011. № 1. С. 63 - 65.

17. Кононко О. Духовність, душевність, моральність. *Дошкільне виховання*. 2004. № 4. С. 4-5.

18. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2-х ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна, 2019. 452 с.

19. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.

20. Кравченя Е.М. Технічні засоби навчання в школі. Уч. посібник / Е.М. Кравченя. Мн. ТетраСистемс, 2005.

21. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. 160 с.

22. Крутій К.Л. Використання схем – моделей у лексико – граматичній роботі: Навч.-метод. посіб. Львів. 2007р.
23. Лісовець О. В. особливості становлення і розвитку самостійності дитини у дошкільному віці. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психологопедагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28-34.
24. Максимюк С .П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. 670 с.
25. Миколаєнко А. Є. Використання технологічних карток-завдань на уроках трудового навчання. URL : http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23770.doc.htm
26. Огнев'юк В. О. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020. 304 с.
27. Павлюк М. М. Самостійність майбутніх фахівців: витоки становлення та перспективи цілеспрямованого розвитку. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Вип. 6. № 9. С. 37-44.
28. Піроженко Т. О. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». / Н. В. Гавриш, Т. О. Піроженко, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук, О. С. Рогозянський. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 104 с.
29. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтесорі / Н.Прибильська, Н. Проценко // Дошкільне виховання. 2014 № 8. С. 9–11.
30. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: у 2 ч. упоряд. О. Л. Кононко. Київ : МЦФЕР-Україна, 2014. Ч. II. 451с.
31. Про дошкільну освіту: Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
32. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

33. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національнопатріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Наказ МОН України № 641 від 16.06.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

34. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>

35. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

36. Про охорону дитинства. Закон України № 2402-III від 26.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

37. Про права дитини. Конвенція ООН від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

38. Пташко І. П., Коломоєць Т. Г. Розвиток самостійності старших дошкільників на заняттях з художньої праці засобом операційних карт. MODERN DIRECTIONS OF SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT: матеріали міжн. науко-практ. конф. (м. Чикаго, США, 7-9 липня 2021 р.). Чикаго, 2021. С. 423-428.

39. Рогозіна І. Педагогічні умови виховання самостійності. Дошкільне виховання. 2004. №1. С. 26-27

40. Савченко М. Вивчення стану виховання самостійності в сучасній практиці дошкільного навчального закладу. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Зб. наук. праць Переяслав-Хмельницький, 2012. Вип. 26. С. 273-278.

41. Савченко М. В. Виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ. 2014. 255 с.

42. Савченко М. В. Програма підготовки педагогів та батьків до виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. Випуск 1.37. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. С. 365-369.
43. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
44. Старченко В. Логіко-математичний аспект дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2005. №7. С. 19 -21.
45. Тимчина Н. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі: переваги та недоліки. Завуч (Шк. світ). 2011. №15. Вкладка. С. 10-12.
46. Тлумачний словник української мови / Укл. Ковальова Т.В., Коврига Л.П. Харків: Синтекс, 2002. 672 с.
47. Удіна О. М. Виховання самостійності дошкільників в образотворчій діяльності (на матеріалі аплікації): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 25 с.
48. Цирінг Д. А. Самостійність та безпорадність у студентів вищих навчальних закладів. Вища освіта сьогодні. 2008. № 6. С.48-50
49. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. К.: Либідь, 2002. 560 с.
50. Deci E. L., Ryan R. M. A motivational approach to self : Integration in personality. *Nebraska Symposium on Motivation*. 1991. Vol. 38. Perspectives on motivation / [ed. R. Dienstbier]. Lincoln : University of Nebraska Press, P. 237-288.